

Комедія була зареєстрована в Палаті торговців папером 4 серпня 1600 р. В списку творів Шекспіра, складеному Ф. Мерезом (1598), вона не згадується, отже була написана між 1599—1600 рр. Опублікована in folio 1623 р.

Заголовок п'єси читається неоднозначно. Раніше його пов'язували зі змістом епілогу, в якому актор, що виконував роль Розалінди, звертався до глядачів з проханням, щоб вони були поблажливими до виставленої комедії і знайшли в ній те, що їм до вподоби. Тепер більшість дослідників вважає: назва прямого стосунку до змісту п'єси не має і означає лише: «назвіть це, як вам сподобається».

Фабульним джерелом комедії є роман сучасника Шекспіра Томаса Лоджа «Розалінда, або Золота спадщина Евфуеса» (1590). Шекспір досить точно відтворює сюжетну схему книжки Лоджа, змінюючи імена героїв (крім імені Розалінди) і доповнюючи кількість дійових осіб новими персонажами другого плану (Брусок, Жак та ін.). Проте при всій своїй формальній схожості з романом Лоджа комедія Шекспіра має цілком ідейно-естетичне спрямування.

Порівняно з більшістю ранніх комедій драматурга ця п'єса менш лірична. Закохані зображені без патетики, хоч саме перипетії почуттів Розалінди й Орландо і складають основу сценічної дії. Ігрове, жартівливо-пародійне начало, що є провідним у комедії, надає їй неповторної чарівності. В структурі твору проступають елементи пасторалі.

Жанр пасторалі бере свій початок від античної буколіки, роману Лонга «Дафніс і Хлоя», поезій Вергілія й Овідія. Починаючи з «Ф'єзоланських німф» і «Амето» Дж. Боккаччо, пастораль набирає гуманістичного звучання. Ідилічне зображення життя на лоні природи поєднується в авторів раннього Відродження з прославленням земного кохання, краси світу й людини. Наприкінці XV і в XVI ст. в пасторалі, однак, посилюються аристократичні тенденції: її герої стають дедалі умовнішими, їхнє життя на лоні природи все безтурботнішим. Стиль пасторалі набуває рафінованішої витонченості. З'являються «Аркадія» Я. Саннадзаро, «Діана» Х. де Монтемайора, «Нехтування двором і хвала сільському життю» А. де Гевари, «Аркадія» Ф. Сідні тощо. В цьому ключі написана й «Розалінда» Т. Лоджа.

Дія «Як вам це сподобається» також відбувається на лоні природи, на сцені з'являються пастухи й пастушки, герої провадять дотепно-витончені бесіди про природу почуттів, дію завершує поява бога Гіменея і т. ін. Проте навіть тло комедії принципово відрізняється від традиційного буколічного пейзажу. Зображення природи не було чимось новим для Шекспіра. Починаючи з «Марних зусиль кохання», пейзажне тло — необхідний компонент у драматичній структурі Шекспірової комедії. Природа в його п'єсі — невід'ємне середовище для існування молодих героїв. Вона сприяє коханню, найприроднішому людському почуттю, допомагає юним закоханим перебороти всі випробування («Сон літньої ночі»).

Почавшись у столиці герцогства, дія комедії «Як вам це сподобається» від-

бувається переважно в Арденнському лісі. Це — ліс незвичайний. У ньому, що-правда, немає пустотливого Пака, Павутинки, Горошка та інших кумедних персонажів «Сну літньої ночі». Зате в ньому чомусь водяться леви, під його віттям лунає мисливський ріг доброго й справедливого герцога, батька Розалінди, якого супроводить гомінлива ватага мисливців, що дивно нагадує вольницью Робіна Гуда. На його деревах розвішані вірші закоханого Орlando, який, подібно до «Несамовитого Роланда» Аріосто, вдається до різних любовних химер. Тут же страждає юний Пастух, зачарований жорстокосердою Фебою, нарікає на скнарність свого хазяїна старий Корін, аж ніяк не схожий на пасторального пастуха. Перед нами — нагромадження найрізноманітніших мотивів: рицарських, пасторальних, казкових, побутових і т. ін. Проте вся оця строката хаотичність тем і мотивів розчиняється в веселій і дотепній пародії.

Всі жителі Арденнського лісу приймають умови цієї гри. Всі вони живуть справжнім життям і водночас, подібно до акторів на сцені, сумлінно виконують свої ролі. Комедія напрощуд театральна. Тут усі розігрують одне одного, навіть самих себе. Герцог, немовби забувши про свого підступного брата, який позбавив його влади, натягує на себе маску правителя з давніх англійських балад, живе за законами легенд про Робіна Гуда. Юний Орlando присвячує себе ревному служінню прекрасній дамі, наслідуючи героїв рицарських романів. Навіть блазень Брусок звеселяє дотепними репліками не своїх покровителів, а самого себе, розігруючи фарсову пастораль з простачкою Одрі.

Кульмінацією ігрового начала стають епізоди, пов'язані з центральною героїнею комедії — Розаліндою. Це — один з найпривабливіших жіночих образів, створених Шекспіром. Мабуть, найближча Розалінда до Порції з «Венеціанського купця» і до Віоли з «Дванадцятої ночі». Але й цих героїнь вона переважає своєю дотепністю, своєю невичерпною винахідливістю. Вигнана герцогом-узурпатором, переодягнена в чоловічий костюм, героїня знаходить притулок в Арденнському лісі. Мотив пересядгання не раз використовувався Шекспіром. У вбранні доктора права Порція виграє судовий процес, рятуючи Антоніо. В убранні пажа домагається кохання герцога Орсіно Віола-Цезаріо. Проте переодягання звичайно завершується, тільки-но в ньому зникає потреба. Юнак Ганімед міг би знову стати чарівною Розаліндою, опинившись далеко від герцога-тирана. В Арденнському лісі Розалінда була б під захистом свого батька, та й завойовувати серце закоханого в неї Орlando в героїні немає ніякої потреби. Все ж таки маскарад триває, створюючи все нові й нові ігрові ситуації. Розалінда-Ганімед пропонує Орlando вилікувати його від надмірностей почуття до неї самої, узурпуєчи таким чином функцію незакоханого друга героя. Всі сцени Розалінди — Орlando будуються за принципом подвійної гри, тим більш захопливої, що Ганімед, який висміює жіночу природу, є, власне, переодягнутою дівчиною. Не виключено, що про це здогадується і сам Орlando.

З Розаліндою пов'язана майже вся пародійна лінія комедії. Мета героїні — вилікувати Орlando від химерності почуттів. Тема комічного висміювання любовної афектації вже звучала в «Мариних зусиллях кохання», де французька принцеса та її фрейліни навіть відмовились відповідати взаємністю на почуття педатних наваррців доти, доки вони не позбудуться своєї надмірної галантності.

Становище Розалінди трохи інше. Вона менш за все хотіла б, щоб Орlando послухався всіх її порад. Адже навіть порозвішувані на деревах вірші Орlando, які дотепно пародіює Брусок, не здаються їй такими вже невірними. Висміювання в комедії надмірностей кохання поєднується таким чином з захопленням безмежними можливостями людського почуття. Не випадково з Розалінди, у свою чергу, кепкує її незакохана подруга Селія.

Лінія Розалінда — Орlando доповнюється цілою низкою паралельних мотивів, нерідко контрастних щодо неї. Така, наприклад, історія неподіленого кохання пастуха Сільвія до пастушки Феби, яка відхилила його любов, історія, що будується виключно на пародійних мотивах. Неприродність любовних почуттів героїв карає сама природа. Феба, яка не відповіла на кохання Сільвія, сама покохала переодягнену Розалінду — Ганімеда. Коли лінія Сільвія — Феби є пасторальною версією псевдопочуття, то лінія Бруска — Одрі дає нам її фарсово-буфонний варіант.

Брусок посідає особливе місце в галереї шекспірівських блазнів. Це образ по-справжньому комедійний. Його сценічна функція не висміювати кумедні хи-мерності людської природи, а швидше жартувати над ними. Традиційно блазень перебуває поза тим середовищем, яке для нього є лише об'єктом сміху. Навіть зовнішній вигляд блазня — строкатий одяг, ковпак з бубонцями — свідчить про його відособленість від решти персонажів. Блазень існує лише в теперішньому часі, він не має ні минулого, ні майбутнього. Все це не характерне для Бруска. Герой має власну біографію: він дворянин і зробився блазнем, мабуть, після бурхливо прожитої молодості. Його репліки свідчать про вченість і життєвий досвід. Це — блазень-артист, який відчуває насолоду від свого блазнювання. Іронія — властивість його вдачі, його роль — пародіювання усіх і всього. Розповідаючи про своє захоплення молочницею, він пародіює безумства Сільвія, складаючи жартівливі вірші на честь Розалінди, кепкує з закоханого Орlando, в розмові з пастухом Коріном підсміюється зі слів герцога про блаженне життя на лоні природи і т. ін. Він і сам не від того, щоб узяти участь у загальній грі, підкоряючи своєю дотепністю бридулю Одрі.

Роль викривача в комедії бере на себе не блазень, а Жак-меланхолік, сповнений саркастичного презирства до світу. Його сентенції глибокодумні, все дає йому привід до невтішних розмірковувань. Дехто з критиків вбачає в образі Жака відбиття трагіко-драматичних тенденцій, що поступово набирали сили у творчості Шекспіра. Проте характер героя далекий ще від справжнього трагізму. Жак-меланхолік позбавлений насамперед широті почуттів. Його розчарування — наслідок не життєвого досвіду, а раціональних умовиводів-висновків. Герой коментує не те, що бачить навколо себе (і в цьому його відмінність від Бруска), а те, що відбувається за межами конкретних подій. Винятком є сцена на ловах, але й поранений олень — лише привід для повторюваних сентенцій меланхоліка. Цікаво, що в своїх міркуваннях про розбещеність світу Жак навіть не згадує про несправедливості, що їх чинить герцог-правитель.

Меланхолія — лише машкара на обличчі героя, який сумлінно виконує роль викривача вад. На відміну від інших героїв, Жак не бере участі у веселій грі, бо він відособлений ним же самим обраною самотністю. Шекспір проводить Жака

через сприйняття всіх інших дійових осіб комедії. Сповнений притаманного юності життєлюбства, Орlando відвертається від нього, блазень Брусок поблажливо підсміюється з нього, герцога розважають його міркування. Проте найтверезішу оцінку Жаковій меланхолії дає Розалінда, що відразу ж вловила в ній надуманість. Для неї герой подібний до мандрівників, які вирушають у путь не для пізнання світу, а лише наслідуючи модне захоплення мандрами. Про те, що Жак і не прагне пізнати життя, яке він заперечує, свідчить фінал зв'язаної з ним сюжетної лінії. Жак стає пустельником. Похмурі міркування героя не можуть розвіяти щасливої безтурботності жителів Арденнського лісу.

Комедійній дії передує напружена драматична експозиція. Трагічним монологом Егеона починалась і «Комедія помилок». Однак тоді джерелом дисгармонії були зовнішні щодо героїв події, наприклад, корабельна аварія, через яку Егеон утратив дружину і сина. У «Як вам це сподобається» трагізм зумовлений внутрішніми обставинами життя персонажів. У його основі — ситуація подвійної братовбивчої ненависті, мотив, який дістане дальший розвиток у пізніх творах Шекспіра («Король Лір», «Буря»).

У жодній із ранніх комедій Шекспіра не було такої глибоко драматичної заставки. Проте твір цілкомовито підпорядковано законам комедійного жанру. Організація сценічної дії в комедії досить своєрідна: початковий імпульс розвитку інтриги пов'язаний звичайно з героями, які втілюють у п'єсі сили зла. Переслідувана герцогом, залишає замок Розалінда. Рятуються від ненависті брата Орlando. Та ось герої знаходять притулок під шатром лісу, і розвиток інтриги набуває зовсім іншого характеру. Гостроконфліктний початок змінюється сповненими внутрішньої гармонії сценами в Арденнському лісі. Мотив протиставлення, стосунки героїв утрачають конфліктність. Динаміка цих сцен нагадує рух карнавальних масок: герої переходять від одного розігрування до другого, не виходячи за рамки заздалегідь визначеного простору. Роль ініціатора інтриги переходить до невтомної на вигадки Розалінди.

В Арденнському лісі персонажі починають існувати за законами казкового часу. І поступово, за тією ж логікою казки, починається метаморфоза негативних персонажів комедії. Розкаюється в скоєному герцог, раптом повсртаючи владу братові. Підступний Олівер, урятований братом, перетворюється на ніжного закоханця. Комедія завершується апофеозом кохання, що дарує людині життя.

Характер драматичних мотивів, приховано присутніх у сюжеті, підкреслено казкове розв'язання конфлікту — фінальний тріумф добра не породжений ініціативою героїв, а приходить іззовні — трохи відрізняють «Як вам це сподобається» від ранніх комедій драматурга, проте спільним для всіх комедій є їхня весела життєрадісність.

Російською мовою комедія перекладалась кілька разів: П. Вейнбергом (1867), М. Кетчером (прозою; 1878), П. Каншиним (прозою; 1893), А. Соколовським (1898), Т. Щепкіною-Куперник (1938).

У репертуарі дореволюційного російського театру п'єса не утвердилась. На радянській сцені вперше була поставлена московським театром ім. М. Єрмоловой (пост. М. Хмельова і М. Кнебель в 1940 р.). Головні ролі в спектаклі виконували

Л. Ордінська (Розалінда), Ф. Корчагін (Орландо), В. Якут (Жак) та ін. Лейт-мотивом спектаклю стало підкреслювання робінгудівської теми. У 1956 р. п'єса була поставлена в Ленінградському театрі комедії.

До сюжету «Як вам це сподобається» звертається і кінематограф. Перша екранізація комедії була зроблена ще 1908 р. Серед найцікавіших її кіноверсій — англійська екранізація 1936 р. (реж. П. Ціннер). Роль Орландо в картині виконував молодий Л. Оліве.

ПРИМІТКИ

ДО «ЯК ВАМ ЦЕ СПОДОБАЄТЬСЯ»

С. 90 *Дійові особи.*—Персонажі «романтичного» плану мають італійські імена (Орландо, Розалінда, Селія), пастухи — імена, що прийшли з пасторальних романів та поем Відродження (Феба, Сільвій), герої комедійного плану — англійські імена (Вільям) або прізвиська (Брусок). З місцем дії п'єси пов'язані імена французькі за походженням (Ле Бо, Орландо).

С. 94. *Кажуть, він уже в Арденнському лісі.*— В комедії є натяки на те, що зображені події відбуваються в Фламандсько-Бургундському князівстві. Арденнський ліс був і в Уоркшірі, в Англії. Арденнський (Шервудський) ліс не раз згадується в народних оповідях про Робіна Гуда та його вільних стрільців.

...живуть вони там, як ото колись у давнину жив Робін Гуд англійський.— По-стать шляхетного розбійника Робіна Гуда була дуже популярна в англійському фольклорі. Про нього, його друзів та кохану Меріон складено багато пісень, балад, різних оповідань. Ці фольклорні мотиви і були використані Шекспіром при зображенні картин вільного життя герцога в Арденнському лісі та в музичному дивертисменті комедії, зокрема в піснях мисливців.

С. 96. *...ніжна моя Руже-Розаліндо, люба моя Трояндо.*— Ім'я героїні (по-англійськи Rosalind) означає «прекрасна троянда». Це ім'я має давню літературну традицію. Надзвичайно популярне було в лицарських романах. Романтичного ореолу прибрало і в літературі доби Відродження.

...надто ж часто помиляється щедра сліпенька бабуся.— Тобто Фортуна. Давньоримську богиню долі Фортуну найчастіше зображували на колесі (символ змінності людського щастя) з пов'язкою на очах. З рога достатку, який вона тримає в руках, на людину спливають дарунки долі. Цей образ був одним з найулюбленіших у мистецтві Відродження.

Фортуна порядкує життєвими благами, але не владна змінити викарбуване Природою.— Згідно з ренесансними гуманістичними уявленнями саме природа падаляє людину тими якостями, які становлять основу неповторної людської особистості. Їй людина завдячує інстинктивним потягом до істини, добра та краси. Людській природі властиві, проте, й нечесні нахили, що їх треба переборювати вихованням і самовихованням.